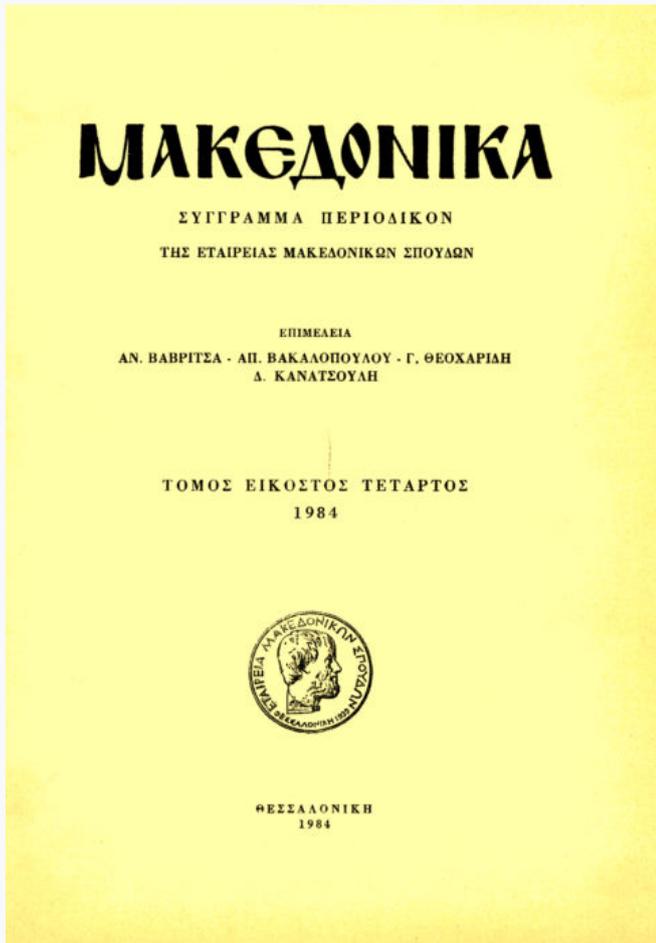

Μακεδονικά

Τόμ. 24, Αρ. 1 (1984)

Ο μακεδονομάχος-οδηγός Σταύρος Μπάλλιος και ο επίσκοπος Κίτρους Θεόκλητος Β'

Γιάννης Γ. Μωραΐτης

doi: [10.12681/makedonika.269](https://doi.org/10.12681/makedonika.269)

Copyright © 2014, Γιάννης Γ. Μωραΐτης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μωραΐτης Γ. Γ. (1984). Ο μακεδονομάχος-οδηγός Σταύρος Μπάλλιος και ο επίσκοπος Κίτρους Θεόκλητος Β'. *Μακεδονικά*, 24(1), 209–216. <https://doi.org/10.12681/makedonika.269>

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΣ-ΟΔΗΓΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΠΑΛΛΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΙΤΡΟΥΣ ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ Β΄

Ἡ σπουδὴ ποὺ ἀκολουθεῖ δὲν ἔχει ἀξιώσεις ἱστορικοῦ σημειώματος· εἶναι μιὰ ἀπλὴ πληροφόρηση, καὶ ἀποσκοπεῖ στὸ νὰ διασώσει ἀπὸ τὴ λήθη ὀρισμένα στοιχεῖα, ποὺ δὲν ἔχουν βέβαια ἀπὸ μόνα τους ἰδιαίτερη βαρῦτητα, ἀλλὰ ποὺ θὰ μπορούσαν ἴσως, σὲ συσχετισμὸ καὶ κάτω ἀπὸ μιὰν εὐρύτερη θεώρηση τῶν πραγμάτων, νὰ ἀποκτήσουν ἐνδεχομένως κάποια οὐσιαστικότερη σημασία, καὶ νὰ ἀξιοποιηθοῦν ἔτσι σύμμετρα ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ἐρευνητές.

Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀναφέρονται κυρίως στὸ πραγματικὸ ἐπώνυμο τοῦ γνωστοῦ ὡς Σταύρου Μπά(λ)ια ἢ Μπάλλιου, Ναουσαίου μακεδονομάχου-ὀδηγοῦ, καὶ στὸ συγγενικὸ ἐξ αίματος δεσμὸ του μὲ τὸν ἐπίσκοπο Κίτρους Θεόκλητο Β΄¹, καθὼς καὶ στὴν καταγωγή τοῦ τελευταίου ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Νάουσας.

Οἱ σχετικὲς μὲ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ πληροφορίες εἶναι καθ' ὅλα ἀξιόπιστες καὶ προέρχονται ἀπὸ γραπτὲς πηγές καὶ ἔμμεσες προφορικὲς μαρτυρίες: α) τοῦ Ναουσαίου κτηματία καὶ μόνιμου δημογέροντα ἐπὶ τουρκοκρατίας Γεωργίου Γιαννόπουλου ἢ Γκούγκουρα² τοῦ Χριστοδοῦλου³ καὶ τῆς Ἐλισάβετ (1863;—1957), β) τῆς συζύγου του Θεοφανῆς, θυγατέρας τοῦ Ἀδάμου Στέφου καὶ τῆς Ἀναστασίας, τὸ γένος Παπανάννου ἢ Παπαϊωάννου (1874-1956), καὶ γ) τῶν τεσσάρων παιδιῶν τους Ὀλυμπιάδας Σιάπη, Ἰωάννη, Σταύρου καὶ Εὐρυδίκης Ἀγγέλου.

Εἰδικότερα γραπτὲς πηγές, ποὺ χρησιμοποιοῦνται ἐδῶ, εἶναι δυὸ πρόχειρα σημειώματα τοῦ Ἰωάννη Γιαννόπουλου τοῦ Γεωργίου (συναξιούχου δασκάλου, ποὺ πέθανε τὸ 1972), καθὼς καὶ ἓνα ἀντίγραφο ἐπιστολῆς τῆς μητέρας του Θεοφανῆς, ποὺ φαίνεται ὅτι ἔστειλε στὸ θεῖο της ἐπίσκοπο Θεόκλητο Παπαϊωάννου (μικρότερο ἀδελφὸ τῆς μητέρας της Ἀναστασίας).

Τὸ πρῶτο σημείωμα εἶναι καταχωρισμένο στὸ κάτω περιθώριο τῆς σελ.

1. Μητροπολίτης Κίτρους Βαρνάβας Τζωρτζᾶτος, Ἐγκόλπιον Ἡμερολόγιον ἔτους 1984, ἐν Κατερίνῃ, ἔτος ΚΘ', σ. 28.

2. Θ. Χ. Σαμαρᾶ, Στοῦ Βερμίου τὴν ἀντάρα, Ἀθήνα 1966 (καὶ 2η ἐκδ. 1977), σ. 245-τῆς Ἰδίας, Στὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα, Θεσσαλονίκη 1969 (ἐκδ. Ἐταιρ. Μακεδ. Σπουδῶν), σ. 100· ἔφημ. «Μακεδονία», φ. 17162/24-2-1970, σ. 2.

3. Γ. Χ. Χιονίδης, Ζητήματα ἰδιοκτησίας-φορολογίας καὶ διώξεις στὴ Νάουσα στὰ χρόνια 1870-1877, «Μακεδονικά» 19 (1979) 111 καὶ 117.

515 σ' ένα αντίτυπο του βιβλίου της Π. Σ. Δέλτα, Στά Μυστικά του Βάλτου (7η έκδ. 1968 της «Εστίας»), και γράφει σε τρεις σειρές:

Σταύρος Ἀδάμου Στέφου ἢ Μπάλιας. Ἀπὸ τῆ Νιάουστα ὑπηρετήσε ὡς ὁδηγὸς τῶν Σωμάτων μέχρι τὸ 1908 ὅτε φυλακίστηκε στὴν Βέροια ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Γιάννης Γ. Γιαννόπουλος.

Τὸ δεύτερο ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ φύλλα τετραδίου (τρὲς σελίδες), εἶναι πολὺ πρόχειρα καὶ ἀκατάστατα γραμμένο, καὶ βρέθηκε καταχωνιασμένο στὸ τέλος τοῦ ἴδιου βιβλίου της Π. Δέλτα. Ἐπιγράφεται «Φῶς στὸ σκοτάδι», κι αὐτὸς ὁ τίτλος φαίνεται νὰ δείχνει πὼς ὁ συντάχτης τοῦ σημειώματος, ὡς τὴν ὥρα ποὺ διάβασε—τὰ Χριστούγεννα ἴσως τοῦ 1969—τὸ βιβλίο «Στά Μυστικά τοῦ Βάλτου», δὲ γνώριζε νὰ ὑπάρχει καμιὰ ἔντοπη μείνεια γιὰ τὸ θεῖο τοῦ Μπάλ(λ)ια.

Μεταφέρεται κι αὐτό, ὅπως εἶναι, μὲ κάποια σχόλια μονάχα καὶ ὑπομνήματα στὰ σημεῖα ἐκεῖνα, ὅπου κρίνεται ἀναγκαῖο, γιὰ τὴν καλύτερη κατανόηση τοῦ κειμένου:

Φῶς στὸ σκοτάδι!

Βιογραφικὸ σημεῖωμα τοῦ Σταύρου Ἀδάμου Στέφου ἢ Μπάλλια.

Νιουοστιανὸς στὴν καταγωγή του, ὑπηρετήσε ὡς ὁδηγὸς τῶν ἀνταρτικῶν Σωμάτων τὸν Μακεδονικὸ ἀγῶνα ἀπὸ τὸ 1903 ἕως τὸ 1908 πιστὰ ἀφωσιωμένος στὰ ἰδανικὰ τῆς σκληρωμένης ὑπὸ τὸν τούρκικο ζυγὸ πατρίδος του, τῆς Νιάουστας.

Ἡ Πηγελοπῆ [Π] Δέλτα, στὸ βιβλίο της «Στά Μυστικά τοῦ Βάλτου» στὲς σελίδες 515, 516, 522, 524 καὶ 525 ἀναφέρεται στὴν δρᾶσι τοῦ ἀειμνήστου θεῖου μου. [Μὰ] ἀλλὰ λόγῳ πλημελῶν πληροφοριῶν της κάπως ἀδικεῖ τὸν φλογερὸ ἀγωνιστὴ Σταῦρο Ἀδάμου Στέφου ἢ Μπάλια, διότι:*

Ὁ ἀειμνήστος Καπετὰν Ἄγρας, ὅταν θέλησε ν' ἀνταποδώσῃ τὴν ἐπίσκεψή του στοὺς Βουλγάρους Κομιτατζῆδες ὑπὸ τὸν Ζλατάν ἀπετάθη νὰ τὸν συνοδεύσῃ καὶ ὁ Σταῦρος Ἀδάμου Στέφου ἀλλὰ ὁ θεῖος μου—σὰν καλὸς ψυχολόγος καὶ βαθὺς γνώστης τῆς δολιότητος τῶν Βουλγάρων—τὸν ἀπέτρεψε καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸν Κ. Ἄγρα νὰ παραιτηθῇ αὐτῆς τῆς ἄσκοπης ἐπίσκεψής του. Τελικὰ ὁ Ἄγρας ἐπέμεινε στὴν πραγματοποιήσει τῆς ἐπισκέψεώς του αὐτῆς. Πῆρε ὡς ὁδηγὸς του τὸν Ζαφείρη Λόγγο (ἀργότερα συμπέθερον τοῦ θεῖου μου)¹ καὶ τὸν Ἀντώνη Μίγγα. Αὐτοὶ μόνον συνώδευσαν τὸν Καπετὰν Ἄγρα στὴν ἐπίσκεψή του.

* ἦταν ἀδελφὸς τῆς ἀειμνήστου Μητρὸς μου Φανούλας Γ. Γιαννοπούλου ἢ ὁποῖα ὡς ἡ πλεόν μορφωμένη τῆς οἰκογενείας Ἀδάμου Στέφου προσέφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὸν Ἀγῶνα τῶν Ρωμιῶν κατὰ τὸν Τούρκων τοῦ 1903-1908.

1. Στὸ σημεῖο αὐτὸ διευκρινίζεται ὅτι πράγματι, κατὰ τὴ συνήθεια τῆς ἐποχῆς ἐκεῖ-

‘Επειδὴ δὲ ὁ Ζλατὰν ἐχρημάτισε ὑπάλληλος τοῦ Ζαφειῖρη Λόγγου, ἀπὸ αἰσθήματα συμπαθείας πρὸς αὐτόν, τὸν Ζ. Λόγγο καὶ Α. Μίγγα τοὺς ἄφισε ἐλεύθερους καὶ κράτησε ὡς αἰχμάλωτό του μόνον τὸν καπετὰν Ἄγρα. Καὶ ὁ μὲν Ζ. Λόγγος ἐπέστρεψε ἀμέσως, ὁ δὲ Ἄ. Μίγγας προτίμησε νὰ ἀκολουθήσῃ μέχρι θανάτου τὸν ἀείμνηστο ἀρχηγό του.

σ. 2

‘Ο ἀείμνηστος θεῖος μου ὑπῆρξε ὁ φόβος τῶν Τούρκων στὴν Νιάουστα.

Στὴν Μάχη τῆς Χοντροσύγκλας τὴν ὑπὸ τὸν καπετὰν Ἀκριτά προδομένο κυκλώθηκαν ἀπὸ πολυάριθμο τουρκικὸ Στρατό. Στὴν πολυώρη μάχη σκοτώθηκαν 13 δικοὶ μας¹. ‘Ο ἀείμνηστος θεῖος μου γιὰ μιὰ στιγμή ἀντιλαμβάνεται ὅτι πέφτει τὸ κεμέρι μὲ 8 ὀκάδες χρυσὲς τούρκικες λίρες ἀπὸ τὸν Καπετὰν Ἀκριτά². Μὲ πραγματικὸ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, τὸ περισυλλέγει καὶ ἀφοῦ κόπασε ὁ Σάλλος τῆς Μάχης, ἄθικτο τὸ παραδίδει στὸν Ἀρχηγό του, ὁ ὁποῖος εἰς ἀνταμοιβή τοῦ ἔδωσε 1 λίρα καὶ τοῦ εἶπε: Σταυρή, δὲν ἔπρεπε νὰ ριψοκινδυνεύσῃς γιὰ τὰ χρήματα, παρὰ ἔπρεπε νὰ φυλάξῃς καλλίτερα τὴν ζωὴ σου.

Οἱ ἀμίλητοι ἀγῶνες του ἐναντίον τῶν Τούρκων κυρίως τὸν ἔφεραν διαρκῶς ἀντιμέτωπό τους. Τὸ 1907/τὸν συνέλαβαν, τὸν μετέγαγαν δεμένον στὴν Βέροια, τὸν δίκασαν καὶ ἐξέτισε ποινὴ φυλακίσεως 1 ἔτους στὶς ὑγρὲς καὶ σκοτεινὲς φυλακὲς τῆς Βέροιας. Ἔτσι φυσικὸ ἦταν ν’ ἀρρωστήσῃ βαρέως καὶ διετάχθῃ ἢ ἀποφυλάκισίς του ὡς ἐτοιμοθανάτου, καὶ τὸν μετέφεραν οἱ οἰκεῖοί του στὸ σπίτι του ὅπου σὲ 3 μῆνες πεθαίνει³.

σ. 3

Ἐτάφη δημοσίᾳ δαπάνῃ μὲ χρηματοδότησι τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου Θεσ/νίκης μὲ κηδεὰ πρώτης τάξεως καὶ μὲ πάνδημο συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων Νιάουστας.

νης, ὅταν γεννήθηκε ἡ κόρη τοῦ Σταύρου Μπάλλιου, ἡ Ἀρετὴ, τὴν εἶχαν ἀρραβωνιάσει οἱ γονεῖς τῆς μ’ ἕνα γιό τοῦ Ζ. Λόγγου, τὸν Κώστα· ὁ ἀρραβῶνας ὅμως αὐτός, μὲ τὸ θάνατο τοῦ Μπάλλιου τὸ 1908, διαλύθηκε, καὶ ἡ Ἀρετὴ παντρεύτηκε ἀργότερα κάποιον Χρῆστο Τέμα καὶ ζεῖ τώρα στὴν Ἀμερικὴ.

1. Ὑπενθυμίζεται ὅτι σύμφωνα μὲ τὸν Α. Κ. Ἀ ν ε σ τ ὀ π ο υ λ ο , ‘Ο Μακεδονικὸς Ἀγὼν 1903-1908, τ. Α’, Θεσσαλονίκη 1965, ἔγιναν δύο μάχες στὴ θέση «Χοντροσύβλα», ἡ μία στὶς 15-6-1904, ὁπότε καὶ «ἐφρονεύθησαν 12 Ἑλληνες ἀντάρται» (σ. 431-432), καὶ ἡ ἄλλη στὶς 12-10-1906 μὲ ἀρχηγὸ τὸν Καπετὰν Ρούβα (σ. 439), ἀλλὰ κατὰ τὴ Θ. Χ. Σ α μ α ρ ᾱ, Στοῦ Βερμίου τὴν ἀντάρα, σ. 162-167, οἱ 13 Ἑλληνες ἀντάρτες (καὶ ὄχι 12) ἔπασαν στὴ μάχῃ τῆς Χοντροσύγκλας ὑπὸ τὸν Καπετὰν Ρούβα (Γ. Κατεχάκη).

2. ‘Ο Θ. Γ. Κ α ν ε λ λ ὀ π ο υ λ ο ς, Καπετὰν Ἄγρας, Τέλλος Ἀγαπηνός, Ἐθνομάρτυς (1880-1907), Ἀθῆναι 1958, σ. 46, σημ. 1, γράφει ἀνάμεσα στ’ ἄλλα γιὰ τὸν Καπετὰν Ἀκριτά: «Πολλὰ προσέφερε στὴν πατρίδα μὲ τὸ σπαθί, τὴν πέννα, τὴ διπλωματικὴ του μεσοστρία, τὸ χρῆμα τῆς μεγάλης του περιουσίας».

3. Θ. Χ. Σ α μ α ρ ᾱ, Στὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα, σ. 157 τῆς Ἰ δ ι α ς, Στοῦ Βερμίου τὴν ἀντάρα, σ. 149, ὅπου: «Γιὰ μέρες πάλαιψε ἡ σιδερένια κράση του, μὰ στὸ τέλος ἐκλείσει τὰ μάτια τὸ ἄφοβο παλικάρι...».

Ἄφισε τὴν σύζυγό του Ἐδανθούλα καὶ τὴν κόρη του Ἀρετὴ ἡλικίας 1 ἔτους.

Ἀργότερα ἦλθε ὁ πρόην ἀντιστράτηγος Μαζαράκης Κ. Αἰνιὰν καὶ ζήτησε τὴν Ἀρετὴ νὰ τὴν εἰσαγάγῃ στὸ Ἀρσάκειο Διδασκαλεῖο γιὰ νὰ βγῆ Δασκάλια ὡς ἀνταμοιβὴ γιὰ τοὺς κόπους καὶ θυσίες τοῦ πατρὸς της¹, ἀλλὰ ἡ θεία μου Ἐδανθούλα δὲν τὴν ἔδωσε, διότι ἦταν πολὺ δμορφη καὶ δυσκολεύονταν νὰ τὴν ἀποχωρισθῆ.

Σεβαστέ μοι γέροντα!

Εἰς τὸ σάβανον τοῦ γυναικείου μου βίου, οὐδένα ἀγίβου
καὶ μαλαθῆσαι τὴν καρδίαν μου ἵσαι, ὅπου ἡ στήριξις τῆς
ἐπιπέρας προσουσιαστικῆς γρηγορίας. Ἀλλὰ τὴν εὐλογίαν λαβὴν ἔ-
σχ' μὴ ἔχουσα τὴν ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιπέρας λαβε-
ῖν, ἢν ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἡμεῖς ἀσπύδα καὶ τὴν ἀσπύδα ὅτι δια-
μαρτυροῦμαι τὴν μηδὲν ἀσπύδα ὅτι ἐπιπέρας
ἔστω.

Εἰς τὸν μέλλοντα ἀδελφὸν, ἰσοτιμίας μου ἡ παντοκράτωρ σαυτῆς ἔστω
ὁ μοῦνος ἀσπύδα καὶ ἰσοτιμίας ἀσπύδα, καὶ ἰσοτιμίας
τὴν ἰσοτιμίας καὶ ἰσοτιμίας τὴν καρδίαν μου.
Διὲν ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ἰσοτιμίας μου, καὶ ἰσοτιμίας, οὐδέ τὴν ἰσοτιμίας
καὶ ἰσοτιμίας τὴν καρδίαν μου, καὶ ἰσοτιμίας, ἢ ἰσοτιμίας

Εἰκ. 1. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Θεοφανῆς Στέφου-Γιαννοπούλου.

Τέλος, ἀπὸ τὸ ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς τῆς Θεοφανῆς Στέφου-Γιαννοπούλου μεταφέρεται τὸ τελευταῖο καὶ πιὸ οὐσιώδες τμήμα (στῖχ. 22-36) (βλ. καὶ εἰκ. 1).

Σεβαστέ μοι γέροντα!

.....

1. Ὁ Καλετὰν Ἀκρίτας ἐκτιμοῦσε ὑπερβολικὰ τὸ Σ. Μπάλλιο καὶ τοῦ εἶχε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη—πρβλ. καὶ Θ. Χ. Σ α μ α ρ ἅ, Στοῦ Βερμίου τὴν ἀντάρα, σ. 133—, γεγονός πὸ διαφαίνεται καθαρὰ καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο πὸν τὸν μνημονεύει στὰ γραπτά του. Ἀναφερόμενος συγκεκριμένα στὴν προσφορά τῶν Νηουσαίων ὁ Κ. Ι. Μ α ζ α ρ ἄ κ η ς - Α ἰ ν ἰ ἄ ν, περιόδ. «Μήνες», τεύχ. Ε' (Θεσσαλονικῆ-Μάιος 1937) σ. 149, γράφει: «...Ἐν τούτοις σποραδικῶς καὶ ἰδίως ἐκ τῶν τοῦ λαοῦ, ἐβροήθησαν πολλοὶ μὲ πατριωτισμὸν καὶ αὐτοθυσίαν. Ἄλλοι ὡς ὄδηγοι καὶ ὄπλιται, ὡς ὁ Σταυρὸς Μπάλλιος, οἱ Γκαρνέτα, ὁ Γκοντός, οἱ φύλακες τοῦ δάσους Κανέλλη...» πρβλ. τοῦ Ἰ δ ι ο υ, Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼν (Ἀναμνήσεις), Θεσσαλονικῆ 1963 (ἔκδ. Ἐταιρ. Μακεδ. Σπουδῶν), σ. 70, ἐπίσης: Ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼνας - Ἀπομνημονεύματα, Θεσσαλονικῆ 1984 (ἔκδ. Ἴδρ. Μελ. Χερσ. Αἰμου), σ. 253.,

Ὁ προσφιλὴς μοι ἀδελφὸς Σταυρὸς ἦλθε τεθλιμμένος ἐκεῖθεν¹, ἐπειδὴ πάλιν σὰς εἶχον καταλάβει αἱ ὀδύνηαι τοῦ πάθους σας². ἢ εἶδησις αὐτῆ ἐλύσις τὰς καρδίας ἀπάντων ἡμῶν καὶ δεόμεθα ἅπαντες τῷ ὑψίστῳ, οὐχὶ ἐκ τῶν χειλέων, ἀλλ' ἐξ' ὄλης ψυχῆς καὶ καρδίας, ὅπως σὰς ἀπαλάβῃ ὅσον τάχιστα ἀπὸ τοιοῦτον πάθος, αἰτινες εὐχαί μας, ἐὰν εἰσηκοοῦντο μέχρι τοῦδε, οὐδέποτε ἤθελες ἀσθενήσει, οὔτε ἤθελες δοκιμάσει τοιοῦτους πόνους. Ἐρευνώντες λοιπὸν καὶ δεινόνοντες τοὺς τοιοῦτους πόνους σου μᾶς ἔδωσαν καὶ ἐν ἱατρικόν, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ ἐξῆς· νὰ πάροητε βοινὰ καὶ νὰ τὴν θερμαίνεται εἰς τὸ τιγάνι καὶ ἀφ' οὗ θερμανθῆ καλὰ νὰ εἶνε ὡσάν τιγανισμένη, καὶ ἔπειτα νὰ τὴν σβύσητε μὲ ῥακὴ 40 γραδῶν.

Ταῦτα σὰς γράφει ἡ δεομένη νυχθημερὸν ὑπὲρ τῆς μακροημέρου ὑγείας σας, καὶ εὐγνωμονοῦσα διὰ βίου ταπεινὴ σας ἀνεψιά.

Φανοῦλα Ἀδ. Στέφου

Ἐν Ναούσῃ τῇ 25ῃ Μαρτίου 1898.

Διασταυρώνοντας, λοιπὸν, γραπτὲς πηγὰς καὶ ἔμμεσες προφορικὰς μαρτυρίας ἔχομε ἀβίαστα τὰ παρακάτω συνοπτικὰ στοιχεῖα:

Α'. Ὁ ἀπὸ Ἰερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὀρους (1877-1879), Πολυανῆς (1879-1885) καὶ Πέτρας (1885-1896)³, ἐπίσκοπος; Κίτρος (1896-1904)⁴ Θεόκλητος ὁ Β':

1) Ἦταν ὁ 14ος στὴ σειρὰ ἱερωμένων σὲ μιὰ δολόκληρη συνέχεια ἀπὸ γενιὰς παπᾶδων καὶ τὸ ἐπώνυμό του (Παπανάννου ἢ Παπαϊωάννου) προῆλθε ἀπὸ τὸν πατέρα του Ἰωάννη, ἱερέα (Παπα-Νάννο), ποὺ ὑπηρέτησε σὲ χωρία τῶν Βοδενῶν, ὅπου καὶ εἶχε σημαντικὴ ἐθνικὴ δράση. Μιά φορὰ μάλιστα—χειμῶνα καιρὸ, ὅπως λέγεται—κινδύνεψε νὰ δολοφονηθεῖ ἀπὸ Τούρκους καὶ Βουλγάρους ποὺ συνωμοτοῦσαν ἐναντίον του· ἀλλὰ εἶχε εἰδοποι-

1. Προφανῶς ὁ Σταυρὸς Στέφου-Μπάλλιος εἶχε ἐπιστρέψει τότε ἀπὸ τὴν Κατερίνη, ὅπου διέμενε ὁ θεὸς του Θεόκλητος ὡς ἐπίσκοπος Κίτρος (1896-1904).

2. Σχετικὰ μὲ τὴ χρονία καὶ ὀδυνηρὴ σωματικὴ ἀσθένεια τοῦ (ἀπὸ Ἰερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὀρους, Πολυανῆς, καὶ Πέτρας) ἐπισκόπου Κίτρος Θεοκλήτου Παπαϊωάννου, ποὺ ἐπηρεάσε ἀρνητικὰ καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ τὴν κοινωνικὴ του συμπεριφορὰ, βλ. Α. Α. Ἁγγελοπούλου, Ἡ συμβολὴ τῆς Ἐπισκοπῆς Πέτρας εἰς τὰ ἔθνη καὶ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου (1890-1896), «Μακεδονικά» 14 (1974) 64, σημ. 1, καὶ τοῦ Ἰδίου, Ἡ ἐπισκοπικὴ Σύνοδος τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ ἡ σημασία αὐτῆς σήμερον, «Θεολογία» 48 (1977) 803 καὶ 820.

3. Χ. Γ. Ἀνδρεάδης, Ὁ Κίτρος Θεόκλητος, «Μακεδονικά» 19(1979) 254 καὶ 256-257.

4. Α. Α. Γλαβίνας, Ἐπίσκοποι Κίτρος κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν ἐπὶ τῆ βάσει τῶν πηγῶν, «Μακεδονικά» 18 (1978) 89.

θεί Έγκαιρα από μιὰ Τουρκάλα, πού θυμόταν τὶς πολλὲς ἀγαθοεργίες τοῦ Παπα-Νάννου, κι ἔτσι ἔλαβε τὰ μέτρα του καὶ σώθηκε κι αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του.

2) Εἶχε δυὸ ἀδελφές, τὴν πρωτότοκη Ἀναστασία, σύζυγο τοῦ Ναουσαίου Ἀδάμου Στέφου, καὶ μιὰ ἄλλη μικρότερη, τὴν Ἑλένη, πού παντρεύτηκε ἕναν Ἑδεσσαῖο σιδηροδρομικό, Καλτσιάντη στὸ ἐπίθετο, κι ἀπόκτησε μαζί του δυὸ γιοὺς (τὸ Βάντη καὶ τὸ Χριστόφορο).

3) Γεννήθηκε βέβαια στὴν Πρεμπόδιστα (Σωσάνδρα) τῆς Καρατζόβας (Ἀλμωπίας)¹, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι τυχαῖο καὶ συμπτωματικό, καὶ ὀφείλεται στὴ φύση τῆς ἐργασίας τοῦ πατέρα του, πού ὡς ἱερέας μετακινιόταν κατὰ καιροὺς κι ἀνάλογα μὲ τὶς παρουσιαζόμενες ἀνάγκες σὲ διαφορετικὲς θέσεις· γιὰ οἱ ρίζες του ἦταν ἀπὸ τὴ Νάουσα.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Παπα-Νάννου καταγόταν πράγματι ἀπὸ τὴ Νάουσα, καὶ ὀρθότατα ἐπομένως σημειώνεται ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ἐρευνητὲς² ὡς τόπος καταγωγῆς τοῦ Θεοκλήτου Παπαϊωάννου ἢ πόλη τῆς Νάουσας· κι αὐτὸ φαίνεται νὰ δείχνει καὶ τὸ γεγονός ὅτι, μετὰ ἀπὸ τὰ κοινὰ γράμματα, πού δὶδάχτηκε ἀπὸ τὸν πατέρα του στὴν Πρεμπόδιστα—σύμφωνα μὲ τὰ λεγόμενά του³, συνέχισε τὶς σπουδὲς του στὴ Νάουσα καὶ στὴ Βέροια, καὶ ὄχι στὴν Ἑδεσσα, ὅπως θὰ ἦταν πιὸ φυσικό, ἂν βέβαια ἡ καταγωγή του δενόταν μὲ τὴν πόλη αὐτή.

Ὅμως παράλληλα πρέπει νὰ προστεθεῖ ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του (1904-1907) προτίμησε νὰ τὰ ζήσει στὴν Ἑδεσσα, κοντὰ στὴ μικρότερη ἀδελφῆ του, τὴν Ἑλένη Καλτσιάντη, γιὰ τὸ κοινωνικοπολιτικό κλίμα τῆς Νάουσας δὲν πρέπει νὰ τοῦ ἦταν ἰδιαίτερα συμπαθές· μιὰ κατάσταση μάλιστα, πού εἶχε σοβαρὰ ἐπιδεινωθεῖ στὴ συνέχεια ἀπὸ τὴν ἔνταση στὶς σχέσεις ἀνάμεσα στὶς δυὸ ἀδελφές του Ἀναστασία καὶ Ἑλένη, γιὰ λόγους ἴσως κληρονομικοῦς⁴.

Β'. Ὁ γνωστὸς ὡς Σταῦρος Μπάλ(λ)ιας⁵ ἢ Μπάλλιος⁶, μακεδονομάχος-

1. Ἀνδρεάδης, ὅ.π., σ. 254-255.

2. Β. Θ. Σταυρίδης, Ἡ Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, 1844-1923, τ. Α', Ἀθήναι 1970, σ. 149. Ἀγγελοπούλου, Ἡ Ἐπισκοπικὴ Σύνοδος, ὅ.π., σ. 817-818, σημ. 72, καὶ Γλαβίνας, ὅ.π.

3. Ἀνδρεάδης, ὅ.π., σ. 252 καὶ 255.

4. Σὲ ἀκριβὲς ἀντίγραφο μιᾶς ἄλλης μεταγενέστερης ἐπιστολῆς (τοῦ 1904;) τῆς Θεοφανῆς Ἀδ. Στέφου—ὅπου ὑπογράφει τώρα ὡς Φανούλα Γ. Γιαννοπούλου—πρὸς τὸ θεοὺς ἐπίσκοπο, ἀναφέρεται ἐνδεικτικὰ: «Λοιπόν, Σεβαστέ μοι, ὅταν ἦλθε ἡ Μητέρα εἰς τὰ Βοδενά διὰ νὰ σὲ καλοσορίση, ἡ θεία μου δὲν τὴν ἐδέχθη ὡς μεγαλυτέρα ἀδελφή... ἦ-κονον ὅτι τὸ συμφέρον διαστρέφει εὐγενεῖς ψυχὰς καὶ διαλύει καὶ αὐτὴν τὴν ἀδελφότητα».

5. Σαμαρά, ὅ.π. (καὶ ἄλλ. passim).

6. Μαζαράκης-Αἰνιάν, ὅ.π., καὶ Π. Α. Τσάμης, Μακεδονικὸς Ἀγών,

ὁδηγὸς ἀπὸ τῆ Νάουσα:

1) Ὁνομαζόταν στὴν πραγματικότητα Σταῦρος Στέφου καὶ ἦταν δευτερότοκος γιὸς τοῦ Ἀδάμου καὶ τῆς Ἀναστασίας, τὸ γένος Παπα-Νάννου ἢ Παπαϊωάννου, καὶ ἀνεγνῶς τοῦ ἐπισκόπου Κίτρους Θεοκλήτου τοῦ Β΄.

2) Τὸ παρωνύμιο Μπά(λ)λιας ἢ Μπάλλιος τὸ πῆρε κανονικὰ ἀπὸ τὸν πρωτότοκο ἀδελφὸ τοῦ Γεώργιου¹, ποὺ εἶχε μιὰ τούφα ἄσπρα μαλλιά πάνω ἀπὸ τὸ μέτωπό του².

3) Ἦταν ἓνα «ἄφοβο παλικάρι, ποὺ μὲ ζέση δούλευε ἔτοιμος πάντα γιὰ κάθε ἐπικίνδυνη ἀποστολή»³, καὶ δὲ δίσταζε νὰ κυκλοφορεῖ πάντοτε, ἀκόμη καὶ τὴν ἡμέρα, στὴν πόλη τῆς Νάουσας μὲ τὸ ὄπλο ριγμένο στὸν ὄμο του μέσα σὲ τσουβάλι.

Εἶχε δημιουργήσει πολλοὺς ἐχθροὺς, καὶ μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία—στὰ πλαίσια τῆς προσπάθειας τῶν Τούρκων νὰ ἐπιβάλουν τὴν τάξη—τὸν συνέλαβαν στὰ τέλη τοῦ 1907 καὶ τὸν βασάνισαν ἄγρια στὶς φυλακὲς τῆς Βεροίας· καὶ γιὰ νὰ μὴν τελειώσει στὰ χέρια τους ἀπὸ τὰ σκληρὰ βασανιστήρια ποὺ εἶχε ὑποστεῖ, τὸν ἄφησαν νὰ τὸν πάρουν οἱ δικοὶ του στὴ Νάουσα, ὅπου καὶ πέθανε σὲ ἡλικία 36 ἐτῶν (1872-1908).

4) Ὑπῆρχε στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν, ὡς τὸ 1940 καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ Γερμανικὴ κατοχὴ, ἀρχαιοθετημένη φωτογραφία του μὲ σχετικὴ μέριμνα τοῦ Καπετὰν Ἀκρίτα (ἀντιστρατήγου Κ. Ι. Μαζαράκη-Αἰνιάνος, ἀργότερα).

Μὲ τὴν εὐκαιρία σημειώνεται ὅτι ἡ φερόμενη ὡς φωτογραφία τοῦ Σταύρου Μπάλλιου στὸ «Σπίτι τοῦ Μακεδονομάχου» (=Μητροπολιτικὸ Μέγαρο τῆς Νάουσας) εἶναι πλαστή, καὶ δὲν εἰκονίζει τὸν τιμώμενο ἀγωνιστὴ, ἀλλὰ κάποιον—πολὺ νεότερο καὶ σύγχρονο Ναουσαῖο—ὑποτιθέμενο σωσία του.

5) Φαίνεται πὼς εἶναι ἓνα καὶ τὸ ἴδιο πρόσωπο μὲ τὸ Σταῦρο τὸν ὁδηγὸ, ποὺ μνημονεύεται ἀπὸ τὴν Π. Δέλτα στὸ βιβλίο της «Στὰ Μυστικά τοῦ Βάλτου»,—ἀφοῦ μάλιστα εἶναι βεβαιωμένο ὅτι «τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ἓνα αὐστηρὸ ἱστορικὸ ντοκουμέντο»⁴.

Βέροια

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΜΩΡΑΛΙΔΗΣ

Θεσσαλονίκη 1975 (ἔκδ. Ἑταιρ. Μακεδ. Σπουδῶν), σ. 289.

1. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Γεώργιο, ποὺ ἦταν ἱεροψάλτης, ὁ Σ. Μπάλλιος εἶχε καὶ τρεῖς μικρότερες ἀδελφές, τὴ Θεοφανή, τὴ Μαρία καὶ τὴν Ἐριφύλη.

2. Γιὰ τὸ ἐπιθ. μ π ἄ λ ι ο ς (παρδαλός, διάστικτος ἢ μὲ ἄσπρο σημάδι στὸ μέτωπο, ἀσπροκέφαλος), βλ. Α. Γ. Τ σ ο π α ν ἄ κ η ς, Γλωσσικὰ Μακεδονίας, «Ἀρχαία Μακεδονία» I (Ἀνακoinώσεις κατὰ τὸ πρῶτον Διεθνὲς Συμπόσιον ἐν Θεσσαλονίκη, 26-29 Αὐγούστου 1968), Θεσσαλονίκη 1970 (ἔκδ. Ἑταιρ. Μακεδ. Σπουδῶν), σ. 344-345.

3. Σ α μ ρ ἄ, Στοῦ Βερμίου τὴν ἀντάρα, σ. 96, πρβλ. καὶ σ. 149.

4. Β. Α ο ὄ ρ δ α ς, Μακεδονικὰ Ἀνάλεκτα (ἔκδ. Ἰδρ. Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου), Θεσσαλονίκη 1980, σ. 89· πρβλ. καὶ Α. Μ π ἔ λ λ ο υ - Θ ρ ε ψ ι ἄ δ η, Μορφές Μακεδονομάχων καὶ τὰ Ποντιακὰ τοῦ Γερμανοῦ Καραβαγγέλη, Ἀθήνα 1984, σ. 17-18.

SUMMARY

I o a n n i s G. M o r a l i d i s, The fighter and guide in the Macedonian Struggle Stavros Ballios and the Bishop Theoklitos II of Kitros.

Written and oral evidence, present us with the following information concerning Stavros Bal(l)ias or Ballios, fighter and guide during the Macedonian Struggle (1903-1908).

a) His actual name was Stavros Stefou, second son of Adamos and Anastasia (born Papanannou or Papaioannou). The cognomen Bal(l)ias or Ballios was given to him through his eldest brother, who had a tuft of white hair (balios means white-haired).

b) His mother was the sister of Bishop Theoklitos Papanannos or Papaioannos of Kitros, originating from Naoussa.

c) He was born in 1872 and died in 1902 in Naoussa as a result of torture he sustained in the Turkish prison of Veroia.